

“Iedereen heeft recht op een fijne schooltijd”

Pestprofessor: Zo wordt René Veenstra ook wel genoemd. In de media is hij veelvuldig aan het woord over pesten op school en onder zijn leiding werd het van oorsprong Finse antipestprogramma KiVa het afgelopen jaar op ongeveer 60 basisscholen geïntroduceerd. Uit de eerste resultaten blijkt dat het aantal pestklachten op deze scholen fors minder is geworden. Tijd voor een gesprek.

Wat heeft je doen besluiten je met ongewenste omgangsvormen bezig te houden?

Dat gaat deels toevalligerwijs. Ik ben opgeleid als socioloog. Ik vond het interessant te bekijken hoe jongeren zich ontwikkelen en welke rol hun omgeving speelt. Onderzoeken hoe de relatie van jongeren met anderen is en bekijken welke rol ouders of vrienden daarbij spelen. Een socioloog wil, anders dan een psycholoog, niet alleen weten of iemand bang is om afgewezen te worden, maar ook

© stock.xchng

door wie dan speciaal en in welke situaties deze angst voor afwijzing vooral opspeelt. Mijn onderzoek concentreerde zich op een gegeven moment steeds meer op pesten.

Er zijn veel anti-pestprogramma's.

Wat is er goed aan KiVa?

KiVa kent drie uitgangspunten. Ten eerste richt KiVa zich niet alleen op de dader of het slachtoffer maar op de groep, de hele klas. Pesten is een groepsproces. Dat is een belangrijk uitgangspunt. Er bestaan ook anti-pestprogramma's die zich vooral richten op dader of slachtoffer. De dader wordt gestraft of het slachtoffer moet bijvoorbeeld op weerbaarheidstraining. Dat is niet productief. Uit onderzoek blijkt dat programma's als KiVa, maar ook andere programma's waarbij de groepsdynamiek aandacht krijgt, wél effectief zijn.

Een tweede uitgangspunt van KiVa is dat de leerkracht een belangrijke rol speelt bij het herkennen en voorkomen van pestgedrag. Het is heel belangrijk dat een leerkracht uitstraalt dat hij tegen pesten is. Juist ook voor kinderen die pesten wel leuk vinden. Pesten

wordt dan minder aantrekkelijk en slachtoffers voelen zich gesteund. De leerkracht krijgt daarom speciale trainingen om pesten te herkennen en wordt gestimuleerd om het hele jaar aandacht te hebben voor het groepsproces en voor pesten in de klas. Het derde uitgangspunt is dat pesters vaak strategisch te werk gaan. Het pesten gebeurt herhaaldelijk, met opzet en er is sprake van een zeker machtsverschil. Pesters staan hoog in aanzien binnen de groep. Ze worden als leidersfiguur gezien door de andere kinderen. De pesters gebruiken keer op keer het pesten om hun positie te versterken. Met een antipestprogramma moet je ervoor zorgen dat de normen in de klas veranderen en dat kinderen juist populair worden met sociaal hulpvaardig gedrag, en dat pestgedrag wordt afgekeurd.

De aandacht richt zich bij pesten op de school, waarom niet op ouders?

Kinderen zijn nu eenmaal veel op school en verkeren in een relatief kleine sociale groep. Als er gepest wordt bij de opvang, op social media, of op de sportclub dan wordt dit

KiVa

KiVa is een preventief antipest-programma. Het is in 2007 ontwikkeld in Finland en boekt daar goede resultaten. Om te onderzoeken of het Finse programma ook in Nederland werkt, is de Rijksuniversiteit Groningen onder leiding van René Veenstra samen met een aantal partners uit de onderwijspraktijk in het voorjaar van 2012 gestart met de introductie in Nederland. Informatie over het KiVa-programma vindt u op www.kivaschool.nl. Basisscholen kunnen zich via die website ook aanmelden om KiVa komend schooljaar te gaan gebruiken.

meegenomen in de klas en beïnvloedt dit de sfeer op school. Pesten gebeurt in de groep en de leerkracht is het vaakst bij die groep. Hij of zij kan veel zien. Bovendien krijgen ouders het verhaal altijd vanuit één kant te horen, van hun eigen kind. Maar natuurlijk moeten ouders betrokken worden. Scholen die meedoen met KiVa organiseren onder meer informatie-avonden voor ouders en er is digitaal een oudergids beschikbaar. Daarin staat nuttige informatie voor ouders van kinderen die pesten of gepest worden. Ouders moeten weten wat er op school gebeurt en hoe er op school over pesten wordt gedacht en mee wordt omgegaan.

Bestaat er ook een KiVa-programma voor middelbare scholen?

Nog niet. Het is echter wel de bedoeling dat dit er gaat komen. We beginnen in 2014 weer met een nieuwe groep basisscholen. De eerste resultaten van de scholen die al hebben meegedaan zijn goed. Voor we met KiVa begonnen werd 29% van de kinderen gepest. Na een jaar is dit 13,5%. Die daling komt voor een deel doordat het afgelopen jaar een nationaal debat over pesten was en voor een ander deel doordat scholen het dankzij KiVa beter zijn gaan doen. Als vervolg willen we nu weten waarom het programma niet voor alle groepen en alle kinderen werkt. Moeten we ouders meer betrekken? Is er meer feedback nodig voor de leerkrachten? Op welke kinderen heeft het programma geen effect en hoe komt dat? Dat zijn vragen waar we ons nu mee bezig houden. Daarna, als KiVa goed loopt op basisscholen, kunnen we verder met het ontwikkelen van een programma voor middelbare scholen.

Zijn de pesters van nu de latere pesters op de werkvloer?

Dat weet ik niet, dat zou best kunnen. Wat we wel weten, is dat pesters vaker last hebben van gedragsproblemen en dat het middelen-misbruik onder hen hoger is. Naar de gevolgen van gepest worden, onzekerheid en angstig zijn bijvoorbeeld, is meer onderzoek gedaan.

Zijn de uitgangspunten van KiVa ook geschikt voor op het werk?

Ongetwijfeld. Waar teams werken zijn dezelfde mechanismen als in klassen van toepassing. Op scholen, in bedrijven of bejaardentehuizen, de thematiek is hetzelfde. Ik kan me voorstellen dat het nuttig is om ook op de werkvloer het hele team te betrekken bij het oplossen en voorkomen van problemen. Een voorbeeld: iemand wordt herhaaldelijk niet uitgenodigd voor een vergadering. Onderzoek wat daarvan de oorzaak kan zijn en welk effect het heeft op de medewerker(s). Je kunt een teambijeenkomst organiseren zonder precies te vertellen wat de achterliggende reden is. Oefeningen die in KiVa gebruikt worden, kunnen ook ingezet worden voor teams op de werkvloer. Dat is zeker interessant om nader te onderzoeken en uit te werken. ■

Wie is René Veenstra

*René Veenstra (1969) is hoogleraar bij de vakgroep sociologie van de Rijksuniversiteit Groningen. In 1999 promoveerde hij bij sociologie op een onderzoek naar verschillen in prestaties en vorderingen tussen leerlingen in het voortgezet onderwijs (getiteld *Leerlingen - Klassen - Scholen*). Sinds 2000 doet hij onderzoek naar de ontwikkeling van pro sociaal en antisociaal gedrag, vriendschapsrelaties, pesten en ouder-kind interacties. Dit onderzoek maakt deel uit van TRAILS (*TRacking Adolescents' Individual Lives Survey*), een onderzoek naar de lichamelijke en geestelijke gezondheid van leerlingen op weg naar de volwassenheid. Hij geeft colleges over criminaliteit en veiligheid en beleid en interventies en is als onderzoeker verbonden aan de onderzoeksschool ICS. Hij coördineert momenteel de invoering en evaluatie van het KiVa antipestprogramma in Nederland. In 2013 was hij voorzitter van de commissie die onderzoek deed naar de zelfdoding van Fleur Bloemen. Hij publiceerde onder meer in *Aggressive Behavior*, *Child Development*, en *Social Networks*. Voor de periode 2010-2015 is hij Associate Editor van de *Journal of Research on Adolescence*.*

foto: Jenne Hoekstra